

Glimtar från begynnelsen till våra dagars tidegårdsarbete

Det är en vårkväll 1920. Två glada, nyförlovade ungdomar är på vandring till Heda 1100-talskyrka i Östergötland för att sjunga lördagscompletoriet i den kyrka inom vars murar den gregorianska sången av cisterciensmunkar från Alvas- tra kloster säkerligen ljudit. Gick dessa munkar kanske rentav samma väg som de unga tu, från V. Tollstad, där klostret 1143 anlades av cistercienserna vid foten av Omberg, till Heda kyrka med de sköna romanska valven? I kväll är kyrkan uppläst endast av altarljusen. Framför altaret står officianten, den unge prästen, lycklig över att få höra den sång han under flera års studier av de gamla källorna lärt sig älska, sjungen just i denna kyrka. Några ljus på läktaren lyser för de två "körerne", fästmön och hennes broder och Pappan vid orgeln för att spela de svenska psalmerna, Mamman nere i kyrkan representerande församlingen. Valven sjunger med och stämningen är sådan att den ännu efter mer än 50 år känns vibrerande i själen.

Ja, detta var för vår del början av ett mycket ihärdigt, rikt och roligt arbete med gregorianiken. Det fortsattes med att öva min barnkör så att den i samma gamla härliga kyrka sjöng bl.a. "Veni Sancte Spiritus" och "Veni Creator Spiritus" på latin vid vår vigsel den 22 juni 1920, då ock den synnerligen musikaliske och kunnige Skara-stiftsprästen Josef Källgren

spelade Muffat och Bach. Källgren var, om jag ej missminner mig, ärkebiskop Söderbloms medhjälpare i psalmboksarbetet 1915—20. Han var samtida med Knut i Uppsala och som de hade kärleken till kyrkans gamla musik gemensam blev samarbetet intensivt och varade till Josef Källgrens hastiga bortgång 1921. Jag tror att Knuts intresse för denna musik började med studiet av 1695 års psalmbok och 1697 års koralbok, där ju mycket fanns kvar av de gamla skatterna: de tre nytestamentliga cantica: Magnificat, Benedictus, Nunc Dimittis, de två förstnämnda på 8:de psalmtönen och Nunc Dimittis på tonus peregrinus, Cantus funebris, Dies irae, Te Deum, de ovan nämnda pingstpsalmerna och många andra pärlor, som fick ligga till grund för vad vi så småningom började framföra av gregorianska melodier i V. Tollstad. Många gånger, särskilt i början, sjöng jag dem ensam som hymner både i högmässan och vid musikandakter, och när församlingen blivit van att höra de gamla sköna tongångarna började de framföras även av kyrkokören och barnkören, och det verkade som om även den övriga församlingen alltmer värdesatte dem.

Första gången någon "utomstående" var med och sjöng lördagscompletoriet var troligen vintern 20—21, då vi hade besök av K.S.V:s ordf. i Linköpings stift, den genommusikaliske, noble och gode

kyrkoherden Martin Allard. Denna gång sjöng han och jag detta i vår prästgårds-matsal, som med åren blev alltmer "insjungen".

Sommaren 1921 gjorde vi vår bröllopsresa till Tyskland och studerade de kyrkliga förhållandena framför allt i Syd-Tyskland, där vi fem veckor bodde i en prästfamilj, varför vi fick göra många värdefulla bekantskaper med tyska teologer. Vi inköpte ock så mycken litteratur, främst i kyrkomusik naturligtvis, att konduktören i Heidelberg, som hjälpte oss med våra tunga väskor, frågade om vi tagit med oss hela statskassan. Vid hemkomsten blev det studier: Bäumer, Peter Wagner, Johner m.fl. och jämförelser med föregående arbeten i det redan då ganska välförsedda biblioteket, såsom E. Rodhes: "Studier i den svenska reformationstidens liturgiska tradition", *Missale Romanum*, *Breviarium Romanum* m.m. Och så letades i stiftsbiblioteken. I Linköping var *Breviarium Lincopense* klenoden och i Skara Stiftsbibliotekets musikhandskrifter. Notblad efter notblad började fyllas med "modern" notskrift och med underlagd svensk text, vilka alla måste noggrant provsjungas och korrigeras. Den i detta stycke något bevandrade vet, att sådant är ett svårt arbete, som fordrar mycken träning, men också sinne och känsla för såväl textens som musikens betoning och rytm, och detta tror jag mig våga säga att Knut ägde i ovanligt hög grad. Han plågrades av sådant som i detta avseende brast i 1914 års *Vesperale* och senare även i *Vesperalet* och *Psalteriet* av år 1925 men hade stor veneration för Richard Noréns, John Moréns, Otto Olssons m.fl. arbeten, som börjat "bryta isen".

Som jag ovan antytt gick vi sakta fram med offentligt utförande av gregoriansk sång i vår församling, den behöver växa fram. Vår tids moderna öron behöva vänjas vid den för att rätt kunna värdesätta de ljuvliga gregorianska melodierna, som dock i hög grad fordra, att de utföras på rätt sätt, utan stora åthävor, med ödmjukt sinne, man bedje vid sången.

Vilken betydelse har ej den gregorianska sången haft för musiken av Bach, Brahms, Reger, Beethoven och flera andra av våra stora musiker! Man kan påminna sig Beethovens yttrande att han gärna skulle ge bort hela sin musikaliska produktion, om han kunnat komponera melodien till ett "Ite missa est."

Så småningom ansågo vi tiden vara mogen för ett *Laudes* en påskdagsmorgon kl. 6 i V. Tollstad kyrka, troligen 1922 el. 23. På natten blev det snöstorm och vi trodde, att vi skulle få fira påskdagsmorgonen med endast körmedlemmarna. Men si — kyrkan blev så gott som fullsatt och det verkade som om menigheten ej ångrat mödan med ottefärden. Många av de församlade hade säkert förut hört oss sjunga den vackra påsksekvensen: "Victimae paschali". Hela denna tid använde vi Knuts handskrivna notblad, naturligtvis använde vi oss av hektograf. Som Knut själv ej sjöng blev det jag som fick bli hans röst och provsjunga allt, ibland många gånger innan han blev belåten. I början var jag ledsen över att han ej kunde sjunga, men snart förstod jag meningen även med detta. För det första fick jag på detta sätt bli insatt i Knuts arbete och förstå och dela hans otroliga intresse, och för det andra insåg jag, att

om han själv sjungit hade tiden inte räckt till för hans djuplodande forskningar.

Den 30/6 1923 höll Knut vid ett pojkmöte i Boxholm ett föredrag om Olavus Petri och Gustaf Vasa, säkerligen därtill ombedd av dåvarande komministern i Stjärnorp, den då för oss okände men sedermera så mycket mer välkände Arthur Adell. Om Arthur före den dagen ägnat sig åt gregorianiken vet jag faktiskt inte, men däremot att de båda jämnåriga komministrarna genast fann, att de hade många gemensamma intressen. Arthur Adell kom snart till vårt hem, där han sedan blev en lika kär som ofta återkommande gäst. Arbetet med gregorianiken började och fortsatte, men detta är ju så pass känt, att jag endast vill nämna några detaljer. 1924 kom första trycket: "Evangelig Tidegård" innehållande förutom inledning, I av Knut, II av Arthur, Laudes, Vesper och Completorium. Detta sista med den i all sin enkelhet så ljuvliga

antifonen till psalm 91, 8:de psalmtönen, Responsorium Breve, antifonen till Nunc Dimittis, 3:je psalmtönen, och till sist den lilla versikeln: "Frid vare inom dina murar. Vägång vare i dina boningar". Inte i något annat kommer bönekaraktären, Tidegårdens A och O, bättre fram för mig personligen, kanske därför att detta completorium var det första vi sjöng och sedan varit med i flera av de många utgåvorna. De sista var: "Det svenska Antifonalet Musiken till den Svenska Tidegården", del I 1950, del II 1959, vars notmaterial Knut hade i det allra närmaste fullt färdigt och många gånger provsjunget, då han — 17 januari 1951 — hastigt kallades till högre tjänst, till den himmel där den Heliga Sängen ljuder fulltonigt utan vank och brist och i vilken de båda kämparna nu få instämma.

Eja, vore vi där!

Karin Peters